## Opgave 2 De uitvinder van de natuur

**10 maximumscore 2**

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg van de antropocentrische benadering van de natuur met het begrip ‘de ladder van het leven’: in de rangorde van levensvormen staat de mens bovenaan, waarmee de mens centraal staat in de natuur 1
- een uitleg van de antropocentrische benadering van de natuur met de begrippen intrinsieke waarde, de mens is op zichzelf waardevol, en instrumentele waarde, de natuur is alleen waardevol voor zover die door de mens kan worden gebruikt 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- ‘De ladder van het leven’ is een rangorde van levensvormen zoals planten, dieren en mensen. In deze hiërarchische ordening staat de mens door zijn kenmerkende vermogens bovenaan. Daarmee is de mens superieur aan alle andere wezens en staat de mens centraal in de benadering van de natuur. Dat heet antropocentrisme. 1
- Volgens het antropocentrisme heeft alleen de mens intrinsieke waarde, dat wil zeggen, heeft alleen de mens waarde op zichzelf. De natuur heeft slechts instrumentele waarde, namelijk als middel om menselijke behoeften te bevredigen. In de antropocentrische benadering van de natuur is de natuur dus alleen een hulpbron in de vorm van bijvoorbeeld drinkwater, bouwmateriaal, energiebron enzovoort. 1

**11 maximumscore 2**

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg in welk opzicht Leopolds opvatting over wat de natuur is, aansluit bij tekst 3: Humboldt noemt de natuur één groot levend organisme en Leopold sluit daarbij aan door het natuurlijke ecosysteem als complex geheel op de voorgrond te plaatsen / inherent waardevol te noemen / tot de morele cirkel te rekenen 1
- een uitleg welke implicatie Leopolds opvatting over wat de natuur is, heeft voor de houding van mensen tot de natuur: de mens mag de natuur niet meer uitbuiten voor menselijk belang / de behoeften en belangen van de natuur moeten door mensen in overweging worden genomen bij elke ethische besluitvorming / de integriteit, stabiliteit en schoonheid van de leefgemeenschap met de natuur moeten worden bevorderd 1

voorbeeld van een goed antwoord:
- De aarde komt in tekst 3 op Humboldt over als één groot levend organisme waarin alles met elkaar verbonden is. Leopold sluit daar met zijn ecocentrisme bij aan door het ecosysteem als geheel op de voorgrond te plaatsen en de onderlinge verbondenheid, natuurlijke relaties, complexiteit en diversiteit als inherent waardevol te zien. 1
- Landethiek is een implicatie van Leopolds opvatting over wat de natuur is voor de houding van mensen tot de natuur. De mens vormt een leefgemeenschap met de natuurlijke wereld en moet daarvoor zorgdragen. Ecocentrisme is tegen uitbuiting van de natuurlijke omgeving voor het menselijk belang. De mens neemt geen uitzonderlijke positie meer in en de natuurlijke omgeving behoort tot de morele cirkel en kan niet langer alleen worden benaderd vanuit eigenbelang of menselijk nut. De behoeften en belangen van de natuur, de gezondheid en het welzijn van het ecosysteem, moeten worden meegenomen bij elke morele beslissing. Iets is juist als het de integriteit, stabiliteit en schoonheid van een leefgemeenschap behoudt, wat daaraan afbreuk doet is verkeerd. 1

**12 maximumscore 1**

Een goed antwoord bevat een uitleg met Leopolds idee van denken als een berg, erkennen dat er meer is dan we kunnen begrijpen/beheersen, dat we de natuur pas echt respecteren door ecologisch bewustzijn te ontwikkelen.

voorbeeld van een goed antwoord:
Door niet vanuit de mens te denken, maar te denken als een berg, en zo in te zien dat er meer is in de wereld dan we begrijpen en meer dan we kunnen beheersen, ontwikkelen we een bredere visie voor de lange termijn die verder gaat dan alleen onze directe belangen als mens. Zo creëren we respect voor de natuur en ecologisch bewustzijn.

**13 maximumscore 2**

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:
- een vooronderstelling bij Humboldts definitie van de natuur als kwetsbaar web van leven 1
- een implicatie van deze definitie 1

voorbeeld van een goed antwoord:
- Een vooronderstelling bij Humboldts definitie van de natuur als kwetsbaar web van leven is dat de natuur een geheel of een ‘ding’ is, zoals een web dat is. 1
- Een implicatie bij deze definitie is dat als een onderdeel van de natuur ‘kapot’ gaat, dit effect heeft op alle andere onderdelen. 1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|---|---|---|

**14 maximumscore 2**

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met de kritiek van Humboldt dat ecologische problemen volgens Bookchin ontstaan door de hiërarchische structuur van kapitalistische economieën / machtige kapitalistische instituties 1
- een argumentatie over communalisme als Bookchins oplossing, waarbij wordt ingegaan op directe democratie / kleinschaligheid / duurzame harmonie met de natuur 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Bookchin komen ecologische problemen voort uit de sociale problemen die ontstaan uit hiërarchie en macht in de samenleving. Ecologische problemen ontstaan door de hiërarchische structuur van moderne kapitalistische economieën en hun machtige instituties. Dit is al terug te zien in de koloniale machtsuitoefening die Humboldt bekritiseert, waarin handelsgewassen, onrechtvaardige verdeling van land en geweld tegen inheemse stammen leidden tot monoculturen en uitputting van de aarde. 1
- De oplossing voor deze problemen ligt volgens Bookchin in communalisme, dat wil zeggen in directe democratie en kleinschaligheid om duurzaam in harmonie met de natuur te leven. Ik ben het daarmee eens. Als mensen gelijk zijn en evenveel invloed kunnen uitoefenen op hun gemeenschap, dan leidt dat tot betrokkenheid en verantwoordelijkheid en zorgen ze in hun lokale gemeenschap veel beter voor de natuur en zijn ze afgestemd op hun unieke milieu, waar ze van afhankelijk zijn. 1

of

- Ik ben het niet eens met Bookchins communalisme dat uitgaat van kleinschalige holistische samenlevingen. Het klinkt mooi, maar volgens mij is het niet realistisch om te denken dat je deze duurzaam kunt realiseren zonder eerst de kapitalistische machtsstructuren in de wereld ongedaan te maken. Elk kleinschalig initiatief zal onder de voet worden gelopen door de belangen en het geweld van kapitalistische machthebbers. 1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|---|---|---|

**15 maximumscore 4**

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met het ecomodernistische idee van ontkoppeling van de kritiek op traditionele milieubewegingen: door technologie hoeft economische groei niet tot milieudegradatie te leiden / door technologie kan welvaart/economische groei worden bereikt, terwijl tegelijkertijd milieuproblemen worden opgelost 1
- een uitleg van de kritiek van Berry op technologische oplossingen: als niet wordt gekeken naar grotere patronen/systemen waarin problemen technologisch worden opgelost, dan worden milieuproblemen vergroot 1
- een argumentatie over wat de rol van technologie moet zijn bij het oplossen van milieuproblemen, waarbij een afweging wordt gemaakt van de kritiek van ecomodernisten en de kritiek van Berry 1
- een juiste toepassing van het begrip utopie als een ideale, maar onmogelijke wereld in de afweging van de kritiek van ecomodernisten en de kritiek van Berry over de rol van technologie bij het oplossen van milieuproblemen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens het ecomodernisme zijn traditionele milieubewegingen te pessimistisch over de rol van technologie bij het oplossen van milieuproblemen. Ontwikkeling van technologie is noodzakelijk voor de economische groei en het verhogen van onze levensstandaard. Dat is in het verleden gepaard gegaan met een grote impact op het milieu. Maar verdere ontwikkeling van technologie in bijvoorbeeld de landbouw kan die landbouw juist veel efficiënter en schoner maken, waarmee economische groei niet meer voor achteruitgang van het milieu zorgt en economie en milieu ontkoppeld worden. 1
- Berry's kritiek op technologie als oplossing voor milieuproblemen is dat technologie de problemen vaak niet verkleint maar juist vergroot. Dat komt volgens hem doordat vaak alleen wordt gekeken naar een specifiek praktisch probleem dat al dan niet met technologie is op te lossen, zonder te kijken naar grotere patronen en systemen waarin dat probleem is ontstaan. Zo veroorzaakt bijvoorbeeld de industriële agrarische sector volgens hem meer problemen dan hij oplost. 1
- Volgens mij moet de rol van technologie bij het oplossen van milieuproblemen heel beperkt zijn. Misschien hebben de ecomodernisten gelijk dat technologie voor efficiëntere landbouw kan zorgen, maar ik ben het eens met Berry dat dit uiteindelijk meer problemen zal veroorzaken dan zal oplossen. Het grotere plaatje is dat door wereldleiders miljarden worden geïnvesteerd in het veroveren van land voor macht en grondstoffen en in technologie om zelfs de planeet Mars te koloniseren. Technologische vernieuwingen blijken steeds te worden ingezet om de hebzucht van de mens te bevredigen en niet om de toestand van de aarde te verbeteren. Maar een duurzame wereld waarin we niets hoeven te doen aan de menselijke hebzucht is een utopie, het klinkt misschien ideaal maar is onmogelijk. Milieuproblemen

moeten niet worden opgelost met technologie, maar met verandering van levensstijl en vermindering van consumptie. 2

of

- Volgens mij moet de rol van technologie bij het oplossen van milieuproblemen heel groot zijn. Volgens Berry moeten milieuproblemen niet worden opgelost met technologie, maar met verandering van levensstijl en vermindering van consumptie. Maar dat lijkt me onhaalbaar, want moraliserend over ‘consuminderen’ praten werkt averechts. Veel mensen zien uitstoot als noodzakelijk kwaad bij de verwerving van banen, goederen en welvaart. Mensen willen hun behoeften en verlangens bevredigen. Volgens milieubewegingen moeten we goed voor de aarde zorgen omdat er geen ‘planet B’ is, maar dat is nog maar de vraag. Met de tegenwoordige technologische ontwikkelingen waar miljarden in worden geïnvesteerd, kunnen we misschien juist een verdorde planeet weer tot leven wekken. Dat klinkt nu misschien nog als een utopie, een ideale maar onmogelijke wereld, maar met technologische oplossingen kunnen we niet alleen onze wereld beter maken en milieuproblemen oplossen, maar ook nieuwe werelden creëren. 2

**16 maximumscore 3**

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met het begrippenpaar ‘cultuur en natuur’ dat we het volgens Vogel niet langer over ‘natuur’ moeten hebben, omdat natuur ook kunstmatig is / natuur en cultuur niet helder te onderscheiden zijn 1
- een argument voor deze opvatting van Vogel, met Vogels metafoor van het winkelcentrum als ecosysteem 1
- een argument voor het standpunt dat we nog steeds over ‘natuur’ moeten spreken, waarbij wordt ingegaan op Vogels metafoor van het winkelcentrum 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Vogel leven we in het antropoceen in een post-natuurlijke wereld. Ongerepte wildernis als ideaal van de natuur, onafhankelijk van de mens, bestaat niet meer. Ook de natuur waar Humboldt over sprak is kunstmatig, terwijl cultuurproducten evengoed uitdrukking zijn van de natuur. Alles wat er bestaat, is onderhevig aan de natuurwetten. Er bestaat dus niets dat onnatuurlijk is en we hebben onze omgeving ook altijd mede gecreëerd. Het onderscheid tussen cultuur en natuur is volgens Vogel daarom niet meer te maken. 1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|---|---|---|
| | • We kunnen niet meer spreken van natuur, omdat het onderscheid tussen natuur en cultuur onzinnig is geworden. We moeten zoals Vogel voorstelt leren denken als een winkelcentrum, omdat er geen principiële verschillen (meer) bestaan tussen natuurlijke dingen en door mensen gebouwde omgevingen zoals een winkelcentrum. Een winkelcentrum is ook een kwetsbaar ecosysteem waarin alles met elkaar verbonden is en waarin krachten werken waar de mens geen controle (meer) over heeft. Huidige technologische ontwikkelingen maken dat nog duidelijker, want hetzelfde geldt voor het internet en de ontwikkeling van AI die als ecosysteem functioneren en buiten de controle van de mens raken. | 1 |
| | • We zouden nog steeds over natuur moeten spreken. Vogel heeft Humboldts opvatting van de natuur niet zozeer losgelaten als wel uitgebreid, zodat alles op aarde deel uitmaakt van het kwetsbare web van leven. Met zijn vraag in wat voor omgeving wij willen leven, valt Vogel weer terug in een antropocentrische visie op milieuproblemen, op wat goed is voor ons. Als je echt zou denken als een winkelcentrum, dan zou de mens als verkoper en consument slechts een middel zijn om het ecosysteem levend te houden en bestaat de mens voor het winkelcentrum in plaats van andersom. | 1 |